

STRESZCZENIE

Obszar rozprawy doktorskiej jest kompilacją:

- treści wiodącej, jaką jest przedsiębiorczość, zakotwiczona w teorii ekonomii oraz
- pojęcia działalności gospodarczej (kobiet) i
- zakresu działania instytucji otoczenia biznesu, umiejscowionego w aktach prawnych, także w wynikach przeprowadzonych przez autora badań ankietowych.

Zamierzeniem autora rozprawy było przedstawienie wieloaspektowego obrazu przedsiębiorczości, z ukierunkowaniem na kobiecą aktywność wspomagana przez zewnętrzne instytucje, takie jak: inkubatory przedsiębiorczości, agencje rozwoju regionalnego, fundusze pożyczkowe, akademickie inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne, centra transferu technologii, fundacje, urzędy pracy.

Obszar badawczy rozprawy umiejscowiony w dziedzinie naukowej ekonomia, pozwolił na dokonanie wielowymiarowej analizy przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorczości kobiet w Wałbrzychu, która, w dotychczasowych polskich badaniach naukowych, w takim ujęciu nie podlegała analizie.

Głównym celem rozprawy jest *ocena wpływu instytucji otoczenia biznesu na podejmowanie działalności gospodarczej przez kobiety w Wałbrzychu w latach 2013-2018*. Został on jednak uzupełniony przez następujące cele cząstkowe:

- ✓ Identyfikacja teoretycznych podstaw przedsiębiorczości, w tym przedsiębiorczości we współczesnej gospodarce rynkowej.
- ✓ Przegląd aktów prawnych dotyczących działalności gospodarczej w Polsce.
- ✓ Rozpoznanie zakresu działalności instytucji otoczenia biznesu w zakresie wspierania działalności gospodarczej.
- ✓ Inwentaryzacja obecnych w mieście i w regionie instytucji otoczenia biznesu oraz zakresu świadczonych przez nie usług.
- ✓ Scharakteryzowanie uwarunkowań administracyjnych, demograficznych i gospodarczych Wałbrzycha.
- ✓ Usystematyzowanie wiedzy z zakresu profili działalności podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych przez wałbrzyszanek w badanym okresie.

Przedstawione cele pozwoliły na sformułowanie problemu badawczego: *Czy i w jaki sposób istnienie i działalność instytucji otoczenia biznesu w Wałbrzychu oraz w regionie wpływały na podjęcie działalności gospodarczych przez kobiety w badanym okresie?*

Ze względu na tak sformułowany cel rozprawy oraz problem badawczy, a także przesłanki do podjęcia tematu przyjęto następującą hipotezę główną: *Uwarunkowania prawne oraz oferowane przez instytucje otoczenia biznesu w Wałbrzychu i w regionie formy wsparcia miały niewielki wpływ na podejmowanie działalności gospodarczej przez wałbrzyszanki w badanym okresie.* Wymagała ona jednak doprecyzowania, które osiągnięto dzięki hipotezom pomocniczym, takim jak:

1. Istnienie i działalność instytucji otoczenia biznesu w mieście Wałbrzychu i w regionie nie była brana pod uwagę przez kobiety w procesie podejmowania decyzji o zakładaniu działalności gospodarczej.
2. Wybór rodzaju i zakresu podejmowanej działalności gospodarczej nie miał związku z działalnością i formą pomocy oferowanej przez działające w mieście Wałbrzychu i regionie instytucje otoczenia biznesu.
3. Istnienie i działania instytucji otoczenia biznesu ukierunkowane jest w głównej mierze na zaspokojenie własnych potrzeb egzystencji gospodarczej, a nie na udzielanie szerokiego wsparcia dla osób zakładających działalność gospodarczą.
4. Poziom wiedzy respondentek na temat obecnych w mieście i w regionie instytucji otoczenia biznesu oraz znajomość ich oferty jest niski.
5. Działania informacyjno-promocyjne funkcjonujących w mieście i w regionie instytucji otoczenia biznesu są niewystarczające i nie docierają do szerokiego grona potencjalnych odbiorców.

Praca składa się z ośmiu rozdziałów, wstępu i zakończenia.

W pierwszym rozdziale przedstawiono teoretyczne aspekty przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość opisano jako zjawisko wielowymiarowe, stanowiące przedmiot badań wielu dyscyplin naukowych, obejmujący swym zasięgiem aspekty i tematykę ekonomiczną, kulturową, społeczną, etyczną, filozoficzną i psychologiczną, zostało poddane charakterystyce w obszarze teorii ekonomii. Zaprezentowano przedsiębiorczość w historii myśli ekonomicznej, jej istotę, rodzaje oraz warunki rozwoju i opisano przedsiębiorczość jako proces.

W drugim rozdziale skoncentrowano uwagę na znaczeniu przedsiębiorczości we współczesnej gospodarce rynkowej, umiejscawiając ją w Polsce i Unii Europejskiej, jako inicjatywę gospodarczą łączoną z przedsiębiorstwami małej, średniej i dużej wielkości. Zaprezentowano determinanty przedsiębiorczości kobiet, klasyfikację źródeł i motywów zachowań przedsiębiorczych.

Trzeci rozdział stanowi kompendium wiedzy dotyczące ustawodawstwa regulującego działalność gospodarczą w Polsce. Szczególną uwagę poświęcono prezentacji podziału działalności gospodarczej ze względu na jej formy prawne, które opatrzone kompleksową charakterystyką. Uwaga skupiona została na narzędziu statystyki publicznej, jakim jest Polska Klasyfikacja Działalności (PKD), tj. obszerny zbiór usystematyzowanych danych, pozwalający określić czym zajmuje się dane przedsiębiorstwo.

W treści czwartego rozdziału zawarto rozważania poświęcone instytucjom otoczenia biznesu jako organizacjom, które wspierają prowadzenie działalności gospodarczej. Obok części teoretycznej prezentującej terminologię oraz klasyfikację tych podmiotów, wyszczególniono działające w Polsce instytucje, w ujęciu liczbowym, prezentując ich fluktuacje. Działalność instytucji otoczenia biznesu ma wywoływać impuls rozwojowy, zwłaszcza w perspektywie lokalnej i regionalnej, a ich aktywność jest realizowana przy pomocy różnych form organizacji prawnej, których szczegółowy opis został poddany rozważaniom wraz z wykazem aktów prawnych regulujących te innowacyjne, przedsiębiorczo-pomocowe poczynania.

Rozdział piąty został poświęcony inwentaryzacji instytucji otoczenia biznesu obecnych w Wałbrzychu i w regionie, wraz z charakterystyką prowadzonych przez nie działań. Część opisowa powstała po analizie materiałów udostępnionych przez wymieniane ośrodki innowacji na stronach internetowych. Zamierzeniem autora dysertacji była również prezentacja danych pozyskanych bezpośrednio od instytucji otoczenia biznesu. Niestety w trakcie prowadzonych prac natrafiono na problem z pozyskaniem materiałów dotyczących rodzaju i wielkości pomocy, jaka świadczona była na rzecz przedsiębiorców w badanym okresie. Nawiązano kontakt telefoniczny oraz mailowy lub wyłącznie mailowy ze wszystkimi instytucjami opisanymi we wcześniejszym rozdziale. Niestety, informacje zwrotne, jakie napłynęły, były niewystarczające, by plan zrealizować. Ostatecznie autor – posiłkując się danymi uzyskanymi od trzech instytucji otoczenia biznesu działających w Wałbrzychu –

przedstawił zakres pomocy, jakiej te właśnie podmioty udzieliły kobietom rozpoczynającym działalność gospodarczą w Wałbrzychu, na przestrzeni lat 2013-2018. Najbardziej szczegółowa charakterystyka dotyczyła działalności Powiatowego Urzędu Pracy w Wałbrzychu, który nazwać można „liderem” rankingu wałbrzyskich jednostek wspierających przedsiębiorców i przedsiębiorczość.

W rozdziale szóstym scharakteryzowano Wałbrzych jako miasto transformacji. Krótka historia miasta pozwoliła przybliżyć wydarzenia mające wpływ na teraźniejszy wygląd i poziom rozwoju. W rozdziale zestawiono dane statystyczne i oceniono zmiany strukturalne. Wałbrzych jest przykładem miasta, które, na skutek różnych wydarzeń w historii, takich jak: ustrojowa transformacja kraju, likwidacja górnictwa węgla kamiennego, utrata statusu miasta na prawach powiatu, doświadczyło upadku, zarówno ekonomicznego, jak społecznego czy wizerunkowego, jednak z biegiem lat zmienia swoje oblicze, dąży do rozwoju, stale poprawiana jest infrastruktura drogowa, mieszkaniowa, co zdecydowanie pozytywnie wpływa na jego społeczny, gospodarczy i inwestycyjny odbiór. Zakończono tu część opisową rozważań przedstawiając sylwetkę historyczno-społeczno-gospodarczą miasta Wałbrzycha, w którym umiejscowiono badania empiryczne.

Siódmy rozdział prezentowanej dysertacji jest kontynuacją rozważań o Wałbrzychu, jednakże ukierunkowanych na analizę podmiotów gospodarki narodowej, które zostały zarejestrowane w mieście, w ramach systemu REGON, w latach 2013-2018. Część badawczą rozpoczęto poprzez analizę danych pozyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego, z których wyeksponowano profile kobiecych działalności w Wałbrzychu, a także powtarzalność ich rejestracji w latach objętych analizą. Stało się to podstawą do przeprowadzenia badań ankietowych. Najczęściej otwieranymi profilami kobiecych działalności gospodarczych w Wałbrzychu były salony: fryzjerskie, kosmetyczne, stylizacji paznokci, a na dalszych miejscach sprzedaż internetowa czy usługi księgowo.

Ostatni – ósmy – rozdział zawiera prezentację wyników przeprowadzonych badań, w których podstawowe narzędzie badań sondażowo-ankietowych stanowił kwestionariusz ankiety. W badaniu związków między zmiennymi przydatnymi w ocenie zależności zastosowano, z uwagi na dwa rodzaje zmiennych: test niezależności Chi kwadrat, dla zmiennych o charakterze jakościowym (w analizach wyników ankiet, przy możliwości wielokrotnych odpowiedzi testowano każdą odpowiedź osobno), testy t (Studenta) i U (Manna-Whitney'a) dla zmiennych o charakterze ilościowym. Do grupowania respondentek z uwagi na

ich wiedzę o IOB, korzystanie z oferty instytucji otoczenia biznesu i oceny działania tych instytucji zastosowano metodę Warda z wykorzystaniem kwadratu odległości euklidesowej oraz metodę najdalszego sąsiedztwa (pełnego wiązania) z wykorzystaniem niezgodności procentowej jako miarą odległości. Ostatecznego podziału dokonano przy pomocy metody k-średnich.

Celem badań i analiz było określenie, między innymi, czy: istnienie instytucji otoczenia biznesu miało znaczenie dla ankietowanych osób; czy wpłynęło na podejmowane przez te osoby decyzje w momencie rozpoczynania działań związanych z zakładaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej; czy istnienie instytucji otoczenia biznesu i ewentualna współpraca z nimi wydatnie przyczyniły się do sukcesu założonej i prowadzonej działalności gospodarczej; czy istnienie instytucji otoczenia biznesu wpłynęło na podjęcie decyzji o założeniu działalności gospodarczej w Wałbrzychu w badanym okresie; jak działalność konkretnej instytucji wpłynęła na funkcjonowanie danego przedsiębiorstwa.

Pierwsza z hipotez szczegółowych zakładała, że *istnienie i działalność instytucji otoczenia biznesu w mieście Wałbrzychu i regionie nie była brana pod uwagę przez kobiety w procesie podejmowania decyzji o zakładaniu działalności gospodarczej*. Hipoteza ta została uznana za prawdziwą. Na twierdzenie to złożyły się analizy odpowiedzi uzyskanych z badań ankietowych, z których wynikało, że na decyzję o rozpoczęciu działalności przez 32% respondentek zupełnie nie wpłynęła oferta instytucji otoczenia biznesu. Jednakże wskazano równocześnie na znaczący wpływ działalności jednej z instytucji, a mianowicie Urzędu Pracy w Wałbrzychu, z którego wsparcia przy zakładaniu działalności, zwłaszcza w sferze finansowania, skorzystało 51 spośród 114 ankietowanych pań. I w głównej mierze ten fakt zadecydował, że wskazały one wpływ instytucji otoczenia biznesu, w tym wypadku Urzędu Pracy, na decyzję o założeniu działalności gospodarczej.

Kolejna z hipotez szczegółowych to stwierdzenie, iż *wybór rodzaju i zakresu podejmowanej działalności gospodarczej nie miał związku z działalnością i formą pomocy oferowanej przez działające w mieście Wałbrzychu i regionie instytucje otoczenia biznesu*. Analiza danych uzyskanych po ocenie wyników badania ankietowego wykazała, że oferta pomocy instytucji otoczenia biznesu obecnych w Wałbrzychu i regionie jest nieznaną większości kobiet, które wzięły udział w badaniu.

Dodatkowo istotne jest, że postawione wnioski należało uzupełnić o informacje, iż w trakcie przeprowadzania osobistych wizyty u respondentek, w procesie uzupełniania

ankiety, kobiety zwracały uwagę, iż oferta finansowego wsparcia ze strony Urzędu Pracy wymagała od nich przygotowania biznesplanu planowanej działalności, gdzie oprócz kilku wyłączeń profili działalności, np. zakupu samochodu do celów świadczenia usług taxi, miały pełną swobodę w uzyskaniu wsparcia w kwestii planowanego zakresu działalności firmy. Przedstawione informacje pozwoliły ocenić, iż analizowana hipoteza była hipotezą pozytywnie zweryfikowaną, co oznacza, że stwierdzenie, iż wybór rodzaju i zakresu podejmowanej działalności gospodarczej nie miał związku z działalnością i formą pomocy oferowanej przez działające w mieście Wałbrzychu i regionie instytucje otoczenia biznesu jest twierdzeniem prawdziwym.

Z kolei hipoteza mówiąca o tym, że *istnienie i działania instytucji otoczenia biznesu ukierunkowane jest w głównej mierze na zaspokojenie własnych potrzeb egzystencji gospodarczej, a nie na udzielanie szerokiego wsparcia dla osób zakładających działalność gospodarczą* uznana została za hipotezę nieprawdziwą. W opinii ankietowanych kobiet działalność instytucji otoczenia biznesu jest ukierunkowana na pomoc przedsiębiorcom, co wyklucza prawdziwość analizowanej hipotezy. Analiza uzyskanych odpowiedzi wskazała, że według 38,6% ankietowanych kobiet działania IOB są ukierunkowane na pomoc przedsiębiorcom oraz na pozyskanie środków dla przedsiębiorców (12,3%). Natomiast 16,7% respondentek uznało, że działają one tylko w celu zaspokojenia swoich potrzeb, a także 12,3% wskazało, że IOB funkcjonują, by zapewnić byt samym sobie. W opinii ankietowanych kobiet działalność instytucji otoczenia biznesu jest ukierunkowana na pomoc przedsiębiorcom, co wyklucza prawdziwość analizowanej hipotezy.

Hipotezy zakładające, że *poziom wiedzy respondentek na temat obecnych w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu oraz znajomość ich oferty jest niski oraz, że działania informacyjno-promocyjne funkcjonujących w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu są niewystarczające i nie docierają do szerokiego grona potencjalnych odbiorców* uznane zostały za prawdziwe. Za uprawniony wskazano osąd, iż nawet najlepiej prowadzona strona internetowa i bogato opisane usługi nie stoją w parze z rzeczywistą wiedzą potencjalnych odbiorców przekazu dotyczącego wsparcia przedsiębiorców. Prawdopodobną przyczyną takiego stanu jest również to, iż po uzyskaniu wsparcia jednej z instytucji – jak wskazały przeprowadzone badania – w większości Urzędu Pracy – respondentki nie szukały już wsparcia innych podmiotów. Wysoce prawdopodobnym uznano również to, że instytucje te nie polecają wzajemnie swoich usług, co skutkuje niskim stopniem reklamy

zakresu działalności konkurencyjnych instytucji i jednorodnością przekazu informacyjnego płynącego z konkretnego IOB. Przeprowadzone badania ankietowy wykazały, że pomimo wysokiego odsetka kobiet znających wymienione w formularzu ankiety instytucje otoczenia biznesu, ogólny poziom wiedzy respondentek na temat działania tych podmiotów w mieście jest niski, a poziom posiadanych informacji na temat IOB w regionie jest bardzo niski, ponieważ jedynie 14,9% respondentek potrafiło wymienić te, które działają w obrębie Wałbrzycha, np. we Wrocławiu czy Świdnicy.

Inną kwestią jest jednak ogromna liczba podmiotów, które niejednokrotnie z przypadku, podejmują działania wspierające przedsiębiorczość. Ich inwentaryzacja przeprowadzona we Wrocławiu ujawniła tak dużą ich liczbę, iż analizie zakresu prowadzonych przez nie prac można byłoby poświęcić całkowicie odrębną rozprawę naukową.

Poziom wiedzy ankietowanych kobiet na temat zakresu działalności instytucji otoczenia biznesu poznano poprzez analizę odpowiedzi na pytanie o skojarzenia związane z zakresem działań IOB. Blisko 25% ankietowanych kobiet nie wiedziało, z czym taka działalność jest związana, 20% wskazało na pomoc przedsiębiorcom, u 17% skojarzenie ogniskuje się w funduszach unijnych i szkoleniach, a 13% w dofinansowaniu działalności przedsiębiorczej. Skojarzenia respondentek, w mniejszym lub większym stopniu, poparte wiedzą na temat działalności instytucji otoczenia biznesu, są bardzo rozporoszone i oprócz omówionych powyżej, połączone są z: doradztwem, wspomaganie bezrobotnych i pomocą przy zakładaniu działalności gospodarczej (po 7,9% dla każdej z opcji), a także w pojedynczych przypadkach z: pracą dla nauki, badań naukowych, rozwoju przedsiębiorstw, z procedurami, z dokumentami, z urzędami, z administracją, z usługami reklamowymi, ze stażami z urzędu pracy, ze środkami na zatrudnienie pracownika, doposażenie stanowiska pracy.

Zadaniem prowadzonych badań, analiz i całej dysertacji jest również wypracowanie wskazówek i zaleceń, które mogłyby usprawnić działalność instytucji otoczenia biznesu i pozwolić szerszemu gronu przedsiębiorców skorzystać z oferowanego wsparcia. Poza własnymi spostrzeżeniami autor rozprawy posiłkował się informacjami, które pozyskał w toku analizy odpowiedzi respondentek. Wskazały one bowiem, że najlepszą formą wsparcia przedsiębiorców ze strony IOB byłyby bezpłatne usługi księgowe i doradztwo podatkowe lub szkolenie z zakresu samodzielnego prowadzenia księgowości, co pozwoliłoby zminimalizować koszty usług zewnętrznych podmiotów dokonujących rozliczeń po-

datkowych. Potrzebę takiego wsparcia wskazało blisko 35% respondentek. Analiza uzyskanych odpowiedzi pozwoliła również potwierdzić tezę o niskim stopniu wiedzy ankietowanych kobiet o zakresie działalności IOB, ponieważ aż 29% z nich nie wiedziało, jaka jeszcze inna forma działalności instytucji byłaby korzystna dla przedsiębiorców. Ankietowane kobiety w rzadziej powtarzających się odpowiedziach oczekiwały od IOB takich usług jak: szkolenia z marketingu i reklamy, bezpłatnej pomocy prawnej, szkoleń z zakresu: zatrudniania pracowników, walki ze stresem, odzyskiwania należności, pozyskiwania funduszy unijnych i na rozwój, bezpieczeństwa w sieci. Wskazane zostały również oczekiwania związane ze skróceniem czasu rozpatrywania złożonych wniosków o dofinansowanie, a także, co istotne dla weryfikacji jednej z cząstkowych hipotez postawionych w niniejszej dysertacji, o zwiększenie stopnia informowania przedsiębiorców o możliwości uzyskania wsparcia od IOB. Kilukrotnie odnotowano również wskazanie o konieczności organizowania kampanii społecznych i informacyjnych pozwalających na zapoznanie się potencjalnych, przyszłych przedsiębiorców z charakterystyką pracy na własny rachunek, ponieważ „to zajęcie nie dla wszystkich” i „trzeba być przygotowanym na samodzielność, stres i trudności”.

Respondentki w badaniu ankietowym zostały scharakteryzowane pod względem wieku, poziomu wykształcenia, stanu cywilnego oraz wielkości prowadzonej firmy, poprzez wskazanie liczby pracowników w niej zatrudnionych. Większość ankietowanych firm była jedynym miejscem pracy ankietowanych pań, które prowadziły ją w wymiarze jednoosobowym, w ramach samozatrudnienia. Miasto Wałbrzych na miejsce prowadzenia działalności wskazywane było w większości z powodu zamieszkiwania w nim, a do założenia działalności respondentki namawiali znajomi i rodzina, a firma miała być sposobem na wykorzystanie posiadanej już wiedzy, umiejętności i doświadczeń, sposobem na rozwiązanie trudności ze znalezieniem pracy etatowej oraz źródłem dodatkowego dochodu – w przypadku, gdy uzupełniała posiadany już etat.

Na podstawie analizy wyników przeprowadzonych badań oraz pozytywnie zweryfikowanych trzech z czterech hipotez szczegółowych uznano, że cel pracy, czyli ocena wpływu instytucji otoczenia biznesu na podejmowanie działalności gospodarczej przez kobiety w Wałbrzychu w latach 2013-2018, został osiągnięty.

Weryfikacja hipotez szczegółowych w opinii autora prowadzi do potwierdzenia hipotezy głównej, że: *uwarunkowania prawne oraz oferowane przez instytucje otoczenia biznesu w Wałbrzychu i regionie formy wsparcia miały niewielki wpływ na podejmowanie działalności gospodarczej przez wałbrzyszanek w badanym okresie.*

Najważniejsze wnioski wynikające z rozprawy można ująć w następujących stwierdzeniach:

- 1) Głównym powodem, dla którego ankietowane kobiety założyły działalność gospodarczą w Wałbrzychu jest fakt zamieszkiwania w tym mieście. Jednocześnie do głównych determinant decydujących ogólnie o podjęciu takiej aktywności przedsiębiorczej była: chęć wykorzystania posiadanej wiedzy, trudności ze znalezieniem pracy, zwiększenie dochodów, a także zauważenie niszy na lokalnym rynku. Wszystkie te cechy wpisują się w ogólną tendencję dotyczącą powodów zakładania działalności gospodarczej, wśród których wskazuje się również, że „*poprzez utworzenie przedsiębiorstwa dążą oni (przedsiębiorcy – od autora) do samorealizacji, osiągnięcia samodzielności oraz urzeczywistnienia swoich wizji i pomysłów*” [Steinerowska-Streb, 2017, 151]. Działalność istniejących w mieście i regionie instytucji otoczenia biznesu nie wpłynęła na podjęcie przez respondentki decyzji o rozpoczęciu działalności gospodarczej.
- 2) Zakres usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, choć w ocenie respondentek ukierunkowany na działalność wspomagającą przedsiębiorców, jest słabo znany szerszemu gronu potencjalnych klientów. Dlatego powstaje wrażenie, że oferowane formy wsparcia, tak licznie wymieniane i opisywane na stronach internetowych IOB, są jedynie „chwytem marketingowym”, który jednak nie spełnia swego zadania, ponieważ nie przyciąga przedsiębiorczych kobiet, które nie posiadają o nich wiedzy. W instytucjach otoczenia biznesu – jeżeli ich działalność naprawdę ma służyć przedsiębiorcom – powinno nastąpić przewartościowanie założeń działalności, która opierać powinna się na aktywnym poszukiwaniu odbiorców oferowanych form wsparcia, poprawie poziomu informowania o możliwościach skorzystania z pomocy, utrzymywaniu pozytywnych relacji z przedsiębiorcami, ponieważ, jak wskazały wyniki przeprowadzonej ankiety, zdecydowana większość przedsiębiorców czerpie wiedzę o działalności IOB od znajomych i rodziny. Jednak, aby taką wiedzą się podzielić, muszą ją uprzednio nabyć, a więc kampanie informacyjne powinny trafiać do właściwych odbiorców.

- 3) Wybór zakresu działalności własnej firmy nie jest uzależniony od oferowanej przez IOB formy wsparcia. Odzwierciedla osobiste zapatrywania przedsiębiorczych kobiet, które chcą realizować się wykorzystując nadarzające się okazje, tj. lokal w dobrym miejscu, możliwość skorzystania z już wyposażonego stanowiska pracy, jak również szansy na zwiększenie dochodu poprzez łączenie pracy na etacie z dodatkowymi zleceniami płynącymi z własnej firmy. Nie można również zapomnieć, że *„wybór motywów tworzenia mikroprzedsiębiorstw jest także determinowany przez pewne cechy przedsiębiorców”* [Szarucki, Wałęga, 2008, 117]. Jak wskazywały respondentki, *„własna działalność gospodarcza nie jest przeznaczona dla każdego”*. Dla większości ankietowanych kobiet prowadzona działalność gospodarcza była jedynym miejscem zatrudnienia.
- 4) Sytuacja w Wałbrzychu wpisuje się w ogólnopolską tendencję spadku liczby rejestracji nowopowstających firm, zarówno w ogólnej ich liczbie, jak i w rozróżnieniu na płeć założyciela. Z pewnością wpływ na ten trend mają wysokie koszty prowadzenia działalności (składki ZUS i wysokość podatków), a istniejące w chwili obecnej rozwiązania dla nowych przedsiębiorców (np. preferencyjna wysokość składek ZUS przez pierwsze dwa lata prowadzenia działalności) są ograniczone czasowo. Ponadto, wydaje się, że obecne w mieście i regionie instytucje otoczenia biznesu nie dysponują wystarczająco zdywersyfikowaną ofertą wsparcia dla przedsiębiorstw, które najczęściej są rejestrowane przez kobiety – usługi fryzjerskie i kosmetyczne. Poza Urzędem Pracy, który oferuje środki na rozpoczęcie niemal każdego rodzaju działalności, pozostałe IOB nastawione są na wynajmowanie powierzchni biurowej, szkolenia dla osób bezrobotnych z zakresu umiejętności komputerowych oraz staże dla osób uczących się.
- 5) W regionie Wałbrzycha istnieje tak duża liczba instytucji otoczenia biznesu, że w badaniu nie sposób było wymienić je wszystkie. Dostępność funduszy unijnych oraz obowiązujące uwarunkowania prawne powodują, że działalnością ukierunkowaną na „pomoc przedsiębiorcom” zaczynają zajmować się podmioty nowe, powoływane do aktywności tylko na czas prowadzenia konkretnego projektu, po którego zrealizowaniu znikają. Ponadto w toku przeprowadzanych obserwacji i analiz podczas inwentaryzacji istniejących w regionie IOB zauważono, że niemal przy każdej uczelni wyższej utworzony jest studencki czy też akademicki inkubator przedsiębiorczości, jednakże podmiot ten jest nieaktywny, nie można uzyskać informacji o prowadzonych projektach. Wydaje

się, że umieszczenie informacji o istnieniu tego typu instytucji jest zabiegiem wyłącznie wizerunkowym.

- 6) W Wałbrzychu instytucją otoczenia biznesu, która w największym stopniu wpływa na podejmowanie działalności gospodarczej przez kobiety jest Powiatowy Urząd Pracy. Świadcząc usługi pośrednictwa w pozyskaniu i rozdysponowaniu funduszy unijnych dedykowanych aktywizacji osób bezrobotnych wspiera decyzje przyszłych przedsiębiorców o podjęciu własnej działalności gospodarczej. Jednocześnie – z racji swego statusu instytucji państwowej – jego działalność jest rzetelnie i dokładnie raportowana, czego brakuje w instytucjach nie będących w strukturach działalności i finansowania państwowego. Zdaniem autora niniejszej rozprawy, jakkolwiek znaczący jest udział PUP we wpływie na decyzje przedsiębiorców o założeniu własnej działalności gospodarczej, to ogólny poziom działalności i zakres świadczonych usług istniejących w Wałbrzychu i regionie instytucji otoczenia biznesu mają niewielkie znaczenie przy podejmowaniu decyzji przez kobiety o powołaniu do życia własnej firmy.
- 7) Na pozytywne oceny instytucji otoczenia biznesu działających w Wałbrzychu wpłynęło ich zaangażowanie i profesjonalizm w obsłudze klienta. Z przeprowadzonych badań wynika, że w sytuacji, gdy przedsiębiorca rozpocznie współpracę z konkretnym IOB jest z tej relacji zadowolony i wysoko ocenia oferowane formy wsparcia. Świadczyć może to o dobrze dobranej kadrze zatrudnionej w tych podmiotach, a także o ukierunkowaniu działalności IOB na realizację potrzeb przedsiębiorców. Tak pozytywny wydźwięk działalności podmiotów wspierających przedsiębiorczość w Wałbrzychu zaburza jednak fakt, iż stosunkowo niewielka liczba osób zakładających działalność gospodarczą korzysta z oferowanych form wsparcia przedsiębiorczości.

Przygotowana rozprawa w opinii autora jest interesującym, nieobecnym w dotychczasowych rozważaniach naukowych przedstawieniem miasta Wałbrzycha w powiązaniu z prowadzeniem przez kobiety działalności gospodarczych. Wałbrzych jest miastem szczególnym na mapie Polski, naznaczonym piętnem miasta górniczego, biednego, wyludniającego się, odstającego – w negatywnym stopniu – od niedaleko leżącego Wrocławia. Duże inwestycje w infrastrukturę drogową czy mieszkaniową powoli zmieniają sytuację w Wałbrzychu. Obok rewitalizowanych obiektów przemysłowych obecne są uczelnie wyższe,

ośrodki kultury, Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna oraz Zamek Książ nazywany „Perłą Dolnego Śląska”.

W tym niezwykłym krajobrazie umiejscowienie rozważań na temat przedsiębiorczych działań kobiet jest innowacyjne. Rozważania i wnioski z nich płynące mogą okazać się pomocne przy planowaniu inwestycji w programy pomocowe dla przedsiębiorców. Powinny również uwrażliwić instytucje, których działania dedykowane są właśnie przedsiębiorcom, na rzeczywiste ich potrzeby. Winne także zaakcentować konieczność większego zaangażowania instytucji otoczenia biznesu w kampanie informacyjne kierowane do przedsiębiorców, by nie pozostawali oni w niewiedzy na temat świadczonych usług, dostępności środków czy wręcz istnienia konkretnych podmiotów w mieście i regionie. Brak szerokokorozumianej reklamy i promocji świadczonych usług rodzi bowiem wątpliwości, co do intencji istniejących instytucji wspierających przedsiębiorców i przedsiębiorczość.

Dokonana w rozprawie analiza zachowań przedsiębiorczych kobiet może przyczynić się również do poznania ogółu zagadnienia kobiecej przedsiębiorczości i wkładu, jaki wnoszą w rozwój małych i średnich firm w Polsce.